

Kulturno-historijski spomenici Mostara u narodnoj pjesmi

Dr. Nusret Omerika



Nakon dobrovoljnog prihvatanja islama u 15. st. Bosnjaci pocinju da zive novim oblikom zivota na ovim prostorima izdvajajuci se tako po mnogo cemu od drugih slovenskih naroda koji su ih okruzivali. U vrijeme turske vladavine Mostar je izrastao u prepoznatljiv grad na cjelokupnom prostoru Balkana pa i sire, a njegov privredni, kulturni, prosvjetni i ekonomski uspon pocinje u 17. st. Kad su cete bosanskog sandzak-bega Ise Ishakovica zauzele Mostar on je bio obicno seoce na lijevoj obali Neretve da bi za vrijeme vladavine Osmanlija postao sredisnji centar Hercegovine pa i sire. Kulturno- historijski razvoj mu se moze pratiti od 1477. godine kada je u Popisnom defteru zabiljezeno da je imao 19 kuca (porodica) i jednog neozenjenog zitelja.(1)

Veliki broj ljudi od pera i maca poniklo je iz ovog grada, a na polju literature i nauke Mostar je dugo godina prednjacio u citavom Otomanskom carstvu. Preko cetdeset knjizevnika na orijentalnim jezicima zivjelo je i stvaralo ovdje, ostavljajuci iza sebe ogromno literarno blago, koje, nazalost, jos uvijek nije dovoljno istrazeno. Alhamijado pjesnistvo, takodjer, nije zanemarivo, iako je slabije umjetnicke i knjizevne vrijednosti. Treci tok knjizevnog stvaralastva jeste narodna epska i lirska pjesma koja je opjevala i zabiljezila sve znacajnije dogadjaje i licnosti u proteklih pet stoljeca. Naravno, darovitost i masta narodnog pjevaca razlicito su unoseni u odredjeni motiv, sto se, opet, kasnije odrazavalo na estetsku, umjetnicku, sociolosku i stilsku vrijednost same pjesme. Neke od kulturno- historijskih spomenika Mostara, narocito dogadjaje vezane uz njih, narodna pjesma je s puno emocija, bez idealizacije forme rasvjetljavala, tako otkrivajuci i samu etnicku, psiholosku, sociolosku i materijainu stranu opjevane licnosti. U ovom radu bice rijeci o nekoliko najznacajnih kulturno- historijskih spomenika vidjenih iz ugla narodnog pjevaca i pjesme.

KARADJOZ-BEGOVA DZAMIJA

Karadjoz-begova dzamija je jedna od najljepsih u citavoj Bosni i Hercegovini. Iz natpisa koji se nalazi uklesan iznad ulaznih vrata vidljivo je da ju je podigao Mehmed sin Ebu Seadetov 965. godine po Hidzri ili 1557/58. i da je bio poznat po svom nadimku Karadjoz (crnook).(2) On je i jedan od najvećih dobrotvora koje je Mostar zapamtio. Umro je u Mostaru oko 1564. godine, a njegova dzamija je usla u pjesmu i postala poznata, osim po ljepoti i vitkoj munari, po mladim mujezinima koji su sa "bijela serefeta" posmatrali lijepe djevojke, udovice, puscenice ili nevjeste skoro dovedene, i tako narusavali elementarnu postojanost i namjenu munare sa koje se daje ezan i poziva na molitvu, sublimirajuci Boziju ljutnju u gromovima koji su je cesto udarali i alem joj rusili. O, dzamijo, Karadjoz-begova

O, dzamijo, Karadžoz-begova,
sto mi u te grom udara cesto?
Je l' u tebi st'jena od Budima,
je l' u tebi siromasko blago,
ili si se s haramom gradila?
Iz dzamije nesto progovara:
"Nit' u meni st'jena od Budima,
nit' u meni siromasko blago,
niti sam se s haramom gradila,
vec s' u meni djerzi mujezini.
Pa se penju b'jelu serefetu
i gledaju od vrata do vrata,
gdje ce vidjet' lijepu djevojku,
jal' djevojku, jali udovicu,
jali koju mladu puscenicu,
jal' nevjestu skoro dovedenu,
zato u me grom udara cesto!" (3)

Klikovala Hercegovka vila
Klikovala Hercegovka vila
sred Mostara, malog Carigrada,
vrh dzamije Karadžoz-begove:
- O, dzamijo, Karadžoz-begova,
sta si, kleta, bogu zgrijesila,
da te biju munje i gromovi?
Do tri put te vrijeme udarase,
sve ti alem na zemlju padase.
Ili ti je zemlja sirotinjska,
ili ti je kamen od vakufa,
ili su ti djerzi mujezini?
Iz dzamije nesto progovara:
- Nij' u mene zemlja sirotinjska,
niti mi je kamen od vakufa,
vec su meni djerzi mujezini!"
Po noci se penju na munaru
pa gledaju cure po Mostaru
i nevjeste skoro dovedene.
Krivo uce i dzamiju bruce! (4)

CEJVAN-CEHAJINA DZAMIJA

Cejvan-cehajina dzamija se nalazi nedaleko od Starog mosta neposredno uz lijevu obalu Neretve, a sagradjena je 960. godine po Hidzri ili 1552./53. U narodnu pjesmu je usla zato sto je imala zlatan alem i bila pokrivena olovom.(5) Nekoliko razlicitih pjesama, ali sa istim motivom, zabiljezilo je nestanak zlatne jabuke i jamcenje lijepe djevojke, kcerke gradskoga dizdara, za svoga momka, koji pod teskim mukama priznaje da je ukrao od zlata jabuku da bi skovao dragoj belenzuke. U bosnjackoj narodnoj pjesmi, bilo epskoj ili lirskoj, nije poznat motiv kradje sa sakralnog objekta zbog ljubavi, ali ovdje on svjedoci i odslikava veoma emocionalno primjer ljubavne zrtve zasnovane vjerovatno na realistikom i istinitom dogadjaju. Ukrade se od zlata jabuka
Ukrade se od zlata jabuka,
sa dzamije Cejvan-cehajine.

Sve se jamci jedno za drugoga,
a sarhosi po dva za jednoga.
Za Aliju jamca ne bijase,
za Aliju, imamovog sina.
Za nj' se jamci lijepa djevojka,
l'jepa Hanka, gradskoga dizdara. (6)
Jamac djevojka
Onomadne, u petak u podne
ukrade se od zlata jabuka
sa dzamije Cejvan-cehajine.
Sve se jamci jedan za drugoga,
brat za brata, rođjak za rođjaka,
stari ljudi za svoje sinove.
Za Mujagu jamca ne imade,
za njeg jamci lijepa djevojka.
Nece jamca lijepu djevojku
vec Mujagu na muke metnuse,
za nokte mu cavle zadivali.
Kad Mujagi muke dodijase,
onda Mujo njima besjedase:
- Jesam ukro od zlata jabuku,
jesam skovo dragoj belenzuke!
Iza toga do nedjelju dana
iznadje se od zlata jabuka
u djeteta Cejvan-cehajina,
gdje se igra njome po sokaku! (7)

CEJVAN-CEHAJIN MEKTEB

U historijskom razvoju Mostara mektebi su imali nezamjenjivu ulogu, jer su uporedo s medresama sve do kraja 18. st. bili jedine prosvjetne ustanove u kojima se sticalo znanje. Za nas je posebno interesantan Cejvan-cehajin mekteb koji je bio podignut uz njegovu dzamiju prije 1554. godine i radio sve do 1945. godine. U svojoj zakladnici Cejvan je odredio da se trose po dva dirhema dnevno za nabavku voca, ili ukoliko ovog ne bude, raznih drugih slatkisa koji ce se dijeliti djeci svakog cetvrtka poslije podne.(8) Zato je ovaj mekteb u narodu poznat kao "secer mejtef" u kome je ponekad ucilo po tristo djevojaka i cetiristo mladih momaka, postao temom nekoliko lirskih pjesama, koje su, opet, svaka na svoj nacin opjevale dogadjaje u njemu i okolo njega, a posebno ljubav izmedju Omer-efendije i kalfe mlade Umihane.

U Mostaru secer-mejtef kazu
U Mostaru secer-mejtef kazu,
u njem uci trista djevojaka.
Hodza im je Omer-efendija,
kalfa im je lijepa Emina.
Pred njome su tri citaba bila.
Progovara lijepa Emina:
"Znade l' hodza, sto citabi kazu?
Jedan veli, da se hodza zeni!
Drugi veli: nemoj izdaleka,
treci veli: kalfu iz mejtefa"!
Progovara Omer-efendija:

“Hoces li me, lijepa Emina”?
“Hocu, hodza, prevarit te necu”! (9)
U Mostaru sikli mekteb, kazu
U Mostaru sikli mekteb, kazu,
u mektebu trista djevojaka,
cetiristo mladih je momaka!
Hodza im je Omer-efendija,
kalfa im je mlada Umihana.
Pred njom stoji od zlata pestahta,
na pestahti tri nova citaba.
Hodza pita mladu Umihanu:
“Umihano, sta citabi kazu”?
“Prvi veli – da se hodza zeni,
drugi veli – nemoj sa daleka,
treći veli – kalfu iz mekteba”! (10)

CARSKA TABIJA (TVRDJAVA)

Carska tabija (tvrđjava) je sagradjena u 17. st. na lokalitetu Suhodoline i u njoj je bila smjestena uprava policije i zatvor. Sa Tabije je pucao top i dizan bajrak svakog petka, o bajramima, i na sultanov rođendan, te prilikom dolaska na prijesto sultana, kao i prilikom rođenja na carskom dvoru. (11) Posebno je dirljivo i toplo opjevana u pjesmi “Zaljulja se mostarska munara” gdje je do izrazaja dosla ljepota glasa i stasa Lakisica Fate čija je pjesma odjekivala po krsnu Mostaru i cula se sve do Carske tabije gdje je bio “gondze Mehemed”, i kome je slusajući pjesmu svoje jauklje carski asker bivao laksi. U narodnim pjesmama ispjevanim u Mostaru i o Mostaru, čini se, ipak, da je u ovoj pjesmi Tabija dobila svoj najljepši jezički, stilski, i emotivni izricaj.

... Progovara Lakisica Zlata:
“Ne kuni me, moja mila majko,
Ja ne pjevam pored mujezina,
Nit’ softama dertove razbijam.
Kad zapjevam s Luke na Carine,
Pjesma jeci do carske tabije,
Do onijeh carskijeh nizama.
Medj’ njima je gondze Mehemed.
Kad zacuje pjesmu na tabiji,
On se sjeti svoje jauklje,
Jauklje Lakisica Zlate
Sto ga ceka tri godine dana,
Dok joj Meho iz askera dodje... (12)

CIRICA HAN

Pice pili age Mostarani
Po tenhanu u Cirica hanu...
Ovako narodna pjesma predstavlja jedno od sastajalista mostarskih aksamlucara koji su provodili i dangubili sate i sate u ovom objektu lociranom na Luci nedaleko od lijeve obale Neretve. Kao i druge gradove u Bosni i Mostar su za vrijeme turske uprave krasili hanovi koje je Austrija ubrzo po dolasku porusila. Spomen Cirica hanu nalazimo u ljubavnoj pjesmi “U Mostaru pred Cirica hanom” koju je 1932. godine objavio N. Buconjic u Napretkovom

kalendaru kao i u epskoj pjesmi "Pogibija Culekova" koju je objavila Bosanska vila od 28.2.1906. godine.

U Mostaru pred Cirica hanom
U Mostaru pred Cirica hanom
Prodaje se lijepa djevojka;
Kupuju je svi Mostarci redom
A niko je kupiti ne moze.
Govorila lijepa djevojka:
"Zalud vama svi Mostarci redom,
Niko mene kupiti ne moze
Jer ja n'jesam roba na prodaju
Vec djevojka koja ceka momka:
Otiso je robu kupovati
Preko sinja mora u Mlecima.
Kad se dragi iz Mletaka vrati
Bez ijedne pare i dinara,
Dacu njemu srce iz njedara".
Pogibija Culekova
... Pocese se age sastajati
U Mostaru u Cirica hanu
Mrku piju kahvu iz fildzana
I zestoku mostarsku rakiju
O svacemu zbore i govore

.....
Taman oni u rijeci bili
Doklen stade tutanj niz carsiju
Dok evo ti zorna bega mlada
Sa sred Gacka Cengica Dedaga
Razja' ata pred Cirica hanom
Pa na balcak navalio ruku...

BISCEVICA COSAK

I ovaj kulturno- historijski objekat se nalazi uz lijevu obalu Neretve, sagradjen je krajem 18. st. i jedan je od najljepjih koje je podigla Turska carevina u Mostaru. Na veoma neuobicajen nacin opjevan je u narodnoj pjesmi "Ale-pehlivan i Morica Begaja" koja govori o dolasku nekog Ale-pehlivana u Mostar i njegovoj igri na konopu od bijele Halebine kule do bijela coska Biscevica iz koga ga je posmatralo devet djevojaka, a medju njima i Begaja Moric Alaj-bega zbog cijje ljepote veliki pehlivan gubi ravnotezu i pada u zelenu travu. Varijantu ove pjesme s identicnim likovima objavila je prof. Dzenana Buturovic u knjizi "Morici" 1983. godine pod naslovom "Pehlivani pod Gradisko pali". Ovom prilikom, ipak, donosimo u cjelosti pjesmu koja je opjevala nesvakidasnji dogadjaj u nasem gradu.

Ale pehlivan i Morica Begaja
Sokolovi Savu preletise,
Pehlivani u Mostar dodjose,
U cetvrtak tenefe popese,
A u petak igru zapocese.
Igru igra Ale-pehlivane
Od bijele Halebine kule
Do bijela coska Biscevica.
U tom cosku devet divojaka:

Dvi muftine, a dvi kadijine
I cetiri Arif efendine
I Begaja Morica Alaj-bega.
Lipo igra Ale-pehlivane,
Al' je Ali noga postuknula,
Pade Ale u zelenu travu.
Dizalo ga malo i golemo,
Niko Alu dignut ne mogase,
Dok ne dodje devet divojaka.
Primice se Morica Begaja,
Pa govori Ali-pehlivanu:
"Ustan gore, Ale-pehlivane".
Za to Ale haje i ne haje;
Opet veli Morica Begaja:
"Ustan gore, draga duso moja,
Na poklon ti bilo lice moje".
Kad je Ale razumio rici,
On se skoci na noge lagane,
Pa je uze za bijelu ruku,
Odvede je sobom pred kadiju,
Pa je vinca sebi za ljubovcu.
Lip je s njome svoj vik vikovao,
A jos lipsi porod izrodio:
Dvije sceri i cetiri sina. (13)
Smrt pehlivan Alije
Dva sokola Savu priletise
I u Mostar haber donesose,
Da dolazi Pehlivan Alija.
Podigla se mostarska gospoda,
U subotu konope mecali,
U nedilju igru zamecali.
Igru igra Pehlivan Alija,
Gledalo ga malo i veliko,
Dvi unuke Ali kapetana,
I dvi ceri mostarskog vezira
I Rukija Dukatarevica,
I Djulsuma Defterdarevica,
Gondje Bejza Cengic Alibega.
Hiti ocim' Pehlivan Alija,
Na Bejzadu Cengic Alibega,
Ale pade, majstor mu dopade:
"Moj Alija zalosna ti majka
I do sad si iso po konopu,
Ali nisi pado sa konopa".
"Projdi me se majstor Pehlivane,
Gledec Bejzu Cengic Alibega,
Na njojzi mi oci ostadose
Ajin bejin bi od ovog svita".
Umri Ale, zalosna mu nane! (14)

SADRVANI

Sadrvani su, takodjer, veoma cest motiv narodne lirske pjesme nastale u Mostaru. Po navodima orijentaliste H. Hasandedica podizani su iskljucivo u dvoristma dzamija, medresa, tekija i hamama, i oni su ovim ustanovama davali posebnu draz i orijentalni kolorit.(15) Najljepsi i najveći sadrvan je bio onaj pred medresom Roznamedzi Ibrahim- efendije koji je porusen 1940. godine. Jednu od osnovnih njegovih namjena – uzimanje abdesta pjesma dovodi u kontekst s mostarskim becarima koji “zagrcuci uz ruke rukave” traze odgovor na pitanje “kome li ces brusan jastuk biti”. Tako se izvornost i namjena ritualnog pranja u pjesmi ponistava i biva elementom becarske ceznje i erotskog naboja ovaplocenog u zelji i pitanju koje nema odgovora.

Podne uci u Mostaru gradu
Podne uci u Mostaru gradu,
Mostarani avdest uzimaju.
U Mostaru, a na sadrvanu,
ne uzima gondze Mehemedede,
vec zagrcce uz ruke rukave:
bije se ruke kroz rukave
kano gruda u planini snijega.
Gledala ga Mustajpasinica
sa cardaka, sa demir pendzera.
Ona zove Kumriju robinju:
- Kumrijice, moja robinjice,
hajde zovi gondze Mehemededa,
sve mu kazi sto je i kako je,
da ga zove Mustajpasinica
na cardake, na bijele ruke... (16)

U Mostaru na al-sadrvanu,
Mostarlije avdes uzimaju,
Ne uzimlje Pasic Huseine,
Vec uzgrce uz ruke rukave,
Pa se plesce po bijeloj ruci:
Daur, daur, moja bijela ruko,
Kome ces bit' brusan jastuk? (17)

U Mostaru sedrvan vodica
U Mostaru sedrvan vodica,
sve becare pohvaca groznica,
kog li muce, kog li asicare,
lijepog Ibru muce uhvatila.
Pitali ga jarani becari.
“Gdje ces, Ibro, bole bolovati.
il' u cosku ili u odaji,
il' na krilu Zlatije djevojke”?
Bolan Ibro njima progovara:
“Nit' u cosku, niti u odaji,
vec na krilu Zlatije djevojke”! (18)

HADZINSKA SOFA

Iako se prvi put spominje 1832. godine u poznatim izvorima, ona je svakako starija. Nalazila se na najjužnijem dijelu grada, a naziv je dobila po tome, sto je odavde priredjivan ispracaj i docek hadzija. Osim toga, ovdje je za vrijeme turske uprave priredjivan i ispracaj ratnika kad

su polazili u boj.(19) U narodnoj junackoj pjesmi "Fazli-buljubasa" koja govori o osvajanju Beograda od strane hodze Cuprilica 1688. godine, a koju je zabiljezio knjizevnik Alija Nametak, po kazivanju Ahmeda Jamakovica, i objavio 1925. godine govori se o velikom junaku Fazli-buljubasi koji objasnjava hodzi Cuprilicu odakle je, gdje je naucio dobro plivati i na kociju trcati:

"Ja sam pravo iz seher Mostara
U Mostaru bio ekmecija
Pa bi age sobet zametnule
Pa bi konje jarak ucinili
Pa trcali od Blagaja bila
Od Blagaja na Sofu hadzinsku
A ja pjese trci bez paripa
Uteci im odnesi kociju

.....
Taman konji na Markovac bili
A ja hodza na Sofu hadzinsku
Ujagmio cohu venedijsku" (20)

Ovaj lokalitet, koji je inace bio vlasnistvo vakufa Ibrahima Sarica, spominje se i u pjesmi "Ratovanje Crnogoraca i Rusa s Hercegovcima godine 1807".

... "Pak poletje preko Tepe stare
kroz golemu vojsku sakupljenu
kroz kapiju niz donju carsiju
kad je siso na Sofu hadzinsku
tad konjanik konja odsjednuo..." (21)

SAHAT-KULA

Prolazeci kroz Mostar Evlija Celebija je zapisao da se u Kazaskoj carsiji nalazi cetverougona sahat-kula i da se zvuk njezina zvona cuje iz daljine na tri sata hoda.(22) Prvi i najstariji poznati izvor u kome se spominje ova sahat-kula jeste zakladnica Ibrahima Sarica iz 1636. godine.(23)

Ovu sahat-kulu i njenog osnivaca Sarica kadunu opjevalo je nekoliko narodnih lirskih pjesama svaka na svoj nacin, isticuci posebno kucanje njenog sata, kao i kadunino zaklinjanje u hamamu medju kadunama da ce sagraditi kulu u Brankovcu i da ce se zvuk njezina zvona cuti ravnom Nevesinju.

Falila se Sarica kaduna
Falila se Sarica kaduna
U hamamu medju kadunama:
"Sagradit cu kulu na Brankovcu,
I na kuli sahat od celika.
Nek se cuje po c'jelom Mostaru
Kada kucne sahat od celika!
Jos da nije te Velez planine
culo bi se ravnom Nevesinju,
culo bi se Fazlagica kuli,
cuo bi ga Ibro Fazlagicu.
Po kucaju sata od celika
On bi cuo kucaj srca moga"! (24)
Zaklinje se Sarica kaduna
Zaklinje se Sarica kaduna:
"Nacinit cu mecet i munaru

I suvise sahat u Mostaru,
A na Buni popraviti cupriju.
Ozenit cu brata kapetana
Djuzel cerkom teman teftedara!
Sto je rekla, nije ni porekla:
Nacinila mecet i munaru
I suvise sahat u Mostaru,
I na Buni popravi cupriju
Ozenila brata kapetana
Djuzel cerkom teman teftedara. (25)

HERCEGUSA I HALEBINA KULA

Prema navodima poznatog turskog pisca Evlije Celebije koji je proputovao kroz Mostar 1664. godine, pored Starog mosta koji je pusten u promet 1566. godine podignute su i dvije kule, takodjer, po nalogu sultana Sulejmana Velicanstvenog. Kula koja se nalazi na desnoj strani i koja se spominje u pjesmi "Ale pehlivan i Morica Begaja" dobila je ime po kapetanu Halebiji koji je zivio u Mostaru krajem 17. st. Druga kula uz Stari most koja se nalazi na lijevoj strani poznata je kao Hercegusa, a obje su posebno opjevane u epskoj pjesmi "Dolazak Omer-pase u Bosnu", i njegovih askera kako bi uhapsili Ali-pasu Rizvanbegovica.

... Sva ce vojska na grad udariti
Iz oblaka sto pucaju munje
Obarace po Mostaru kule

.....
Rasrdi se Omer-pasa Coso
Na tobdzije pasa komandira
"Opalite careve topove"
Zagrmjelo stotine topova
Po Mostaru razvalise kule
Sav je Mostar vojska pritisnula
..... (26)

... Igru igra Ale pehlivane
od bijele Halebine kule
do bijela coska Biscevica... (27)

STARI MOST

Najmonumentalniji, najljepši i najopjevaniji spomenik Mostara podignut za vrijeme vladavine Sulejmana Velicanstvenog, i pusten u promet 1566. godine nije mogao biti zaobidjen kao inspiracija, kako u legendi i predanju, tako ni u narodnoj pjesmi. Gotovo svi oni koji su ga vidjeli opjevali su njegovu ljepotu i cudesno presvodjenu rijeku. Poredili su ga sa lukom duge, Zodijakom, mjesecom mladjakom i Kisratovim hramom, a slikali su ga mnogi domaci i strani slikari.(28) Sve do najnovijeg vremena sacuvale su se razlicite legende i predanja o pocetku i nacinu gradnje Starog mosta. Jedna od narodnih pjesama kaze da je car Sulejman pozvao svoga muhur-sahibiju i naredio mu:

"Lalo moja, muhur-sahibijo,
Uzmi blaga, koliko ti drago,
A ja cu ti ferman napraviti,
Hajde meni do Mostara sidji
Na Neretvi napravi cupriju.
A vid' dere carskog muhurlije,

Na Neretvi on gradi cupriju,
Manje nije vec dvi godinice,
Na Neretvi namisti cupriju,
Pokloni je od Mostara Husi"... (29)

Kad je pocela gradnja Starog mosta i ovdje se pojavljuje u narodnoj pjesmi i predanju prastari motiv zrtve slican onom u pjesmama "Zidanje Skadra na Bojani" i "Zidanje cuprije na Drini". I u ovom slucaju pojavljuje se Rade neimar, koji most podici ne moze, jer sto on danju sagradi, to mu voda nocu srusi. U ocajanju on moli svoju posestrimu vilu iz Velez- planine da mu pomogne kako bi otkupio glavu i napravio kamenu cupriju.

"Mila braco, cuda golemoga
Kad se gradi kamena cuprija
U Mostaru na vodi Neretvi
U cara je ni u kralja nejma:
Majstor joj je neimare Rade
Gradio je za nuzdu golemu,
A da svoju on otkupi glavu,
Jer ga Turcin bjese osuznjio,
Pa je gradi cetiri godine.
On nacini kamenu cupriju". (30)

U nekoliko lirskih narodnih pjesama koje su tematski i motivski vezane za Mostar spominje se kamena cuprija kao neizbjezan dekor u strukturi pjesme dajuci joj tipicno lokalno obiljezje i karakter. Sadrzajno melanholicna lirska pjesma "Sunce zadje za Hum, za planinu" kroz zanimljivu djevojacku kletvu konstatira nepostojanje kamene cuprije na rijeci Neretvi sto je jedinstven primjer narodnog pjevanja u proslim stoljecima.

Sunce zadje za Hum, za planinu
Sunce zadje za Hum, za planinu,
A divojka na vodicu sidje,
Pa Neretvu vodju kunijase:
"O, Neretvo, vrelo ti prokleta
Kad na tebi broda nigdi nema,
Niti broda, niti sajke ladje,
Niti one kamene cuprije.
Imam dragog, al' na onoj strani,
Ne mogu mu prici ni obici.
Dragi sjedi na demir pendzeru,
U ruci mu sedefli tambura,
Sitno kuca, tanko popijeva,
A uz svaku meni pripijeva:
"Moje zlato, za koga si dato?
Moje srebro, uz koga si leglo?
Srmo moja, ko ti lice ljubi?
Ko te ljubi, a ko li te budi?
Vita jelo, to istina bila,
Ja se dragom u njedra savila.
U njedrima zlatan djuzdan bila,
A uvecer zlato u djuzdanu,
A ujutro kahva u fildzanu,
Ne bi li me u kahvi popio,
Ne bi li mu srcu omilila! (31)
Gn'jezdo vila tica lastavica

Gn'jezdo vila tica lastavica
U Mostaru pod Starom cuprijom.
Izlegla je devet lastavica.

To zaculo devet Atlagica,
Lastavici gn'jezdo oborise.
Lastavici ptice pomorise.
Ljuto kune tica lastavica: ... (32)

Zaljulja se mostarska munara
Zaljulja se mostarska munara,
potrese se mostarska cuprija,
mujezini ucit prestadose,
zasutjese softe u medresi,
kad zapjeva Lakisica Zlata.
Odjekuje po krsnu Mostaru,
pa niz luke i kadiluke.
Svak se divi Lakisica Zlati,
ponajvise do tri mujezina... (33)

Opisi događaja vezanih za opjevane kulturno- historijske spomenike svjedoci o neobicnoj ljepoti i raskosi jezikih sredstava, muzikalnosti i zvucnosti stila narodnog pjevaca ovog kraja, kao i autohtonosti postojanja naseg narodnog bosanskog izraza. Ovo narodno stvaralastvo je od velike historijske koristi svima koji zele proucavati proslost Mostara, te pravi pokazatelj da se kultura i tradicija, duhovnost i etika Bosnjaka, moze nauciti, izmedju ostalog, i iz narodne pjesme.

Fusnote:

- (1) Nedim Filipovic, Pogled na osmanski feudalizam, Godisnjak Istorijskog drustva BiH, Sarajevo, 1952.
- (2) Evlija Celebija, Putopis, preveo Hazim Sabanovic, Sarajevo, 1967.
- (3) Muhamed Dzelaludin Kurt, Hrvatske narodne zenske pjesme (muslimanske), Mostar, 1902.
- (4) Sait Orahovac, Sevdalinke, balade i romanse BiH, Sarajevo, 1968.
- (5) Hivzija Hasandedic, Zaduzbine Cejvan kethode u Hercegovini, POF, Sarajevo, 1955. str. 275.-286.
- (6) Munib Maglajlic, 101 sevdalinka, Prva knjizevna komuna, Mostar, 1978.
- (7) Behar, godina VI, od prvi maja 1905., str. 327.
- (8) H. Hasandedic, n.d. str. 275.-286.
- (9) Hamid Dizdar, Sevdalinke, Sarajevo, 1944.
- (10) Muhamed Zero, Sevdah Bosnjaka, Izdovac NIP "Ljiljan", 1995.
- (11) Uspomene Riste Ivanicevica Mostarca, Bratstvo, Beograd, 1933.
- (12) Alija Isakovic, Biserje, Otokar Kersovani, Opatija 1990., str. 48-49.
- (13) Muhamed Dzelaludin Kurt, n.d. str. 50. i 51.
- (14) Novi Behar, godina deveta, br. 17. str. 234.
- (15) H. Hasandedic, Spomenici kulture turskog doba u Mostaru, Sarajevo 1980.
- (16) Sait Orahovac, n.d. str. 161.
- (17) Ludvig Kuba, Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, 1909. god. str 602.
- (18) Hamid Dizdar, n.d. pjesma br. 302.
- (19) H. Hasandedic, kao u fus noti 15.
- (20) Nasko Frndic, Muslimanske junacke pjesme, Stvarnost, Zagreb, 1969. str. 278.
- (21) Bosanski prijatelj, sveska 11, 1851. str. 161.
- (22) Evlija Celebija, n.d.
- (23) H. Hasandedic, Spomenici kulture turskog doba u Mostaru, Sarajevo, 1980.

- (24) Vehid Gunic, Sevdalinke o gradovima, Bihac, 1997. god.
- (25) V. Gunic, n.d. str. 179.
- (26) Sait Orahovac, Stare narodne pjesme Muslimana BiH, Sarajevo, 1976.
- (27) Muhamed Dzelaludin Kurt, n.d. pjesma br. 9.
- (28) Nusret Omerika, Ovjekovjeceni kameni luk, Most, br. 108.-109. Mostar, 1998.
- (29) M. Ajkic, Mostarski Stari most str. 5.-7.
- (30) Isti, str. 5.-7.
- (31) V. Gunic, n.d. str. 180.
- (32) Isti, str. 174.
- (33) Alija Isakovic, n.d. str 48. 49.

dr. Nusret Omerika
(akos.ba/most.ba)